

Projectmatig werk anno 2013

een longitudinaal onderzoek naar de socio-economische kenmerken van 'het hoogste inkomensdeciel' bij SMart

LOUIS VOLONT, ANNE DUJARDIN & HÉLÉNA RAJABALY

Abstract

Dat kunstenaars en creatieven voornamelijk met projectwerk aan de slag gaan staat vast; maar de vraag naar de hoogte van hun inkomsten dient echter nog beantwoord te worden. Het doel van deze studie is de socio-economische en demografische kenmerken te achterhalen van de 10% kunstenaars en creatieven met de hoogste inkomsten ('het hoogste inkomensdeciel'), verworven via de tools van de Professionele vereniging voor creatieve beroepen-SMart. Sinds 2002 onderhoudt de PVCB-SMart een interne databank, waaruit gegevens over 2.394 kunstenaars en creatieven werden geselecteerd voor de periode 2005-2012. Binnen die groep onderzoeken we achtereenvolgens de socio-demografische en economische kenmerken van de 10% met de hoogste inkomsten in vergelijking met degenen die niet binnen die 10% vallen. Zoals zal blijken factureert deze 10% jaarlijks minimaal € 10.000 bruto. De data laten bovendien zien dat er belangrijke verschillen bestaan tussen de kunstenaars en creatieven aangesloten bij de PVCB-SMart. We stellen vast dat binnen de 10% met de hoogste inkomsten meer mannelijke leden, meer gepresteerde arbeidsdagen en meer constante loopbanen zichtbaar zijn. Maar: de 10% 'meest verdienende leden' blijft een relatief begrip, aangezien slechts weinig leden in hun levensonderhoud kunnen voorzien met enkel en alleen de inkomsten gefactureerd via de tools van de PVCB-SMart.

Inhoud

Inleiding: werken per project - een beknopte omkadering	2
1. Eerste invalshoek: socio-demografische data	
1.1 Nagenoeg 1 op 10 leden binnen 'het hoogste inkomensdeciel'	5
1.2 Slechts weinig muzikanten binnen 'het hoogste inkomensdeciel'	6
1.3 'Het hoogste deciel': voornamelijk mannelijk en Brussels	7
2. Tweede invalshoek: longitudinale data (2005-2012)	
2.1 Bijna uitsluitend continue loopbanen binnen 'het hoogste inkomensdeciel'	8
2.2 Aantal arbeidsdagen: 4 maal meer binnen 'het hoogste inkomensdeciel'	9
2.3 Brutobedragen: 5 maal hoger binnen 'het hoogste deciel'	10
2.4 Meer artistieke contracten in een later stadium van de loopbaan	11
3. Outro: gefactureerde inkomsten via SMart en daarbuiten	13
Conclusies: 'het hoogste inkomensdeciel', een relatief begrip	15

Inleiding: werken per project - een beknopte omkadering

De centrale onderzoeksvraag van de huidige studie luidt als volgt: *welke kunstenaars en creatieven presteerden tussen 2005 en 2012 voor een jaarlijks bedrag van € 10.000 (bruto) of meer via SMart en wat kunnen we zeggen over hun socio-economische kenmerken? Bovendien: hoe verhouden zich de evoluties van hun loopbanen, hun contracten, hun gepresteerde arbeidsdagen, alsook de sectoren¹ waarin zij actief zijn met diezelfde parameters van degenen die zich onder de drempel van de € 10.000 per jaar bevinden?* Kortom, de SMart-leden met een gemiddelde jaarinkomst die valt binnen 'het hoogste inkomensdeciel' van de (bruto) inkomstenschalen vormen de kern van deze studie; de leden die niet tot die groep behoren groeperen we onder de noemer 'overige leden'. We kozen voor de grens van € 10.000 bruto per jaar omwille van statistische redenen. Zouden we de drempel nog hoger leggen, dan ontstaat er een vacuüm waarbinnen zich nog maar weinig tot geen leden bevinden. Via onze selectie (zie lager: *dataverzameling*) kwamen 207 leden terecht in het deciel boven de € 10.000 bruto per jaar. Hoewel deze groep 'het hoogste inkomensdeciel' onder de leden vormt, moeten we opmerken dat een bedrag van € 10.000 bruto per jaar (oftewel € 830 per maand) zeker geen riant loon is. De notie van 'het hoogste inkomensdeciel' is dus een relatief begrip en zal daarom steeds tussen aanhalingstekens worden geplaatst. In wat volgt zullen de kenmerken van beide groepen steeds met elkaar worden vergeleken. We gaan er noch vanuit dat de inkomsten die gegenereerd werden via onze tools voor kunstenaars en creatieven steeds voldoende zouden zijn om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien (cfr. infra), noch dat deze inkomsten de enige inkomsten van de leden zouden zijn. Net om die reden moet dit onderzoek ingebed worden in een veel breder kader. Het werken per project is immers een tendens die niet enkel vindbaar is in de creatieve sectoren maar tevens in de gehele economie. Want: leven van kunst betekent ook rekening houden met economische wetmatigheden. In *Artistieke projecten ontwikkelen: de tool Activiteiten van SMartBe*² werd reeds het belang benadrukt van een brede beschouwing van projectwerk in al zijn aspecten. Alvorens we doorsteken naar methodologie en empirie verdienen dus de noties van het *post-fordisme* en van het *projectwerk* enige toelichting.

Tegelijk met de opmars van het neo-liberale discours in de politieke sfeer anno '90er jaren ver- toont het economische systeem de opmars van het post-fordisme³. De tot dan toe 'top-down' georganiseerde economie maakte plaats voor een meer horizontale organisatie van economische activiteiten, samen met een nieuwe arbeidsethiek waarin performativiteit, authenticiteit, maar zeker ook autonomie en creativiteit op de voorgrond kwamen te staan. Met de opkomst van het post-fordistische ethos als economische omkadering en het projectwerk als de uitkristallisering daarvan erodeerde het voor de welvaartsstaat typische statuut van de werknemer die, karikaturaal gezien, 45 jaar lang bij dezelfde werkgever zijn pensioenrechten opbouwt. Steeds meer nieuwe, complexe en vooral *onzekere* tewerkstellingssituaties steken de kop op⁴; denk aan: tewerkstelling in

¹ Opgelet: het gaat hier om de sector die de leden opgaven bij hun inschrijving bij SMart. De gegevens met betrekking tot de opgegeven sectoren zijn beperkt door het feit dat zij doorheen de tijd niet geüpdatet werden. Hierdoor is het mogelijk dat de sector(en) waarin de onze leden tewerkgesteld zijn veranderde(n) tussen 2005 en 2012.

² Uitgegeven door het studie bureau van de PVCB-SMart. Zie Dujardin, Rajabaly & De Heusch, 2012.

³ Voor een uitgebreide uiteenzetting, zie: Boltanski, L. & Chiappelo, E., *Le nouvel esprit du capitalisme*, Gallimard, Paris, 1999.

⁴ Zie Laermans, R., 'De draaglijke lichtheid van het kunstenaarsbestaan. Over de onzekerheden van artistieke carrières'. *De Witte Raaf*, vol. 112, 2004, nr. 2.

onderaanneming, interimarbeid, deeltijdse tewerkstelling voor beperkte duur, arbeidsovereenkomsten van korte duur, telewerk, enz. Met andere woorden, de 'post-fordistische' werknemer en zéker degenen werkzaam in de kunstensector worden, bijna letterlijk, freelancers⁵. Willen kunstenaars en creatieven een duurzame loopbaan uitbouwen binnen de precare context van het projectwerk, dan worden zij geconfronteerd met een noodzakelijke en permanente zoektocht naar projecten en opdrachten. Ze bewegen zich met andere woorden in een grijze zone die zich situeert tussen het salariaat en het zelfstandigenstatuut. Het is vanuit dit perspectief dat de vraag naar de socio-economische kenmerken van de leden die zich in 'het hoogste inkomensdeciel' bevinden bekeken moet worden.

Kunnen kunstenaars en creatieven in hun levensonderhoud voorzien met de via SMart gefactuurde bedragen? We kunnen deze vraag niet in alle volledigheid beantwoorden aangezien we de gegevens over de inkomsten die men eventueel nog heeft naast SMart niet ter beschikking hebben. Denk aan de financiële ondersteuning van een partner, andere (eventueel niet-artistieke) jobs, sociale zekerheid, enz. Wat we tot nu toe wél kunnen stellen, is dat een lid dat met onze tools werkt een gemiddelde *bruto jaarvergoeding* van om en bij de € 3.000 ontvangt, voor alle soorten prestaties⁶ en functies⁷ samen. Rekening houdende met de geldende minimumlonen⁸ lijkt het ons zeer waarschijnlijk dat slechts weinigen uitsluitend kunnen terugvallen op de via SMart verdiende inkomsten. Desalniettemin genereert een selecte groep leden *jaarlijks* gemiddeld € 10.000 bruto of meer. Aan de hand van het percentage bedrijfsvoorheffing op de gegenereerde bedragen zullen we, slechts deels, in staat zijn een schatting te maken van het totaal verdiende bedrag (zowel verdiend via SMart als daarbuiten; zie deel 3).

In *Tijdelijke werkkrachten in de kunstsector - sociaal-economisch profiel van de leden van SMartBe, hun prestaties en hun opdrachtgevers* (2010) zetten Dujardin en Rajabaly⁹ reeds de eerste stappen naar een beschrijvend-statistische benadering van de contracten van de leden. In hun onderzoek, dat betrekking had op de prestaties van de leden tussen 1 juli 2006 en 30 juni 2008, stellen de auteurs vast dat 7% van de onderzochte groep *jaarlijks* gemiddeld € 10.000 bruto of meer via SMart genereert. Zij die zich in 'het hoogste inkomensdeciel' bevinden presteren 30% van alle *jaarlijks* gepresteerde arbeidsdagen en zijn verantwoordelijk voor 36% van alle *brutovergoedingen op jaarbasis*. In wat volgt brengen wij de leden die zich in 'het hoogste inkomensdeciel' bevinden in kaart vanuit twee invalshoeken. Vanuit een eerste invalshoek nemen we de socio-demografische aspecten onder de loep. We onderzoeken in welke getale zij gebruik maken van onze tools, in welke sectoren ze actief zijn, alsook hun leeftijd, regio en geslacht. Vanuit een tweede invalshoek onderzoeken we longitudinale gegevens, dat wil zeggen voor de periode tussen 2005 en 2012. We ronden het onderzoek

⁵ De notie 'freelancer' is afkomstig uit de roman *Ivanhoe* (Walter Scott, 1819) en verwijst naar de middeleeuwse huursoldaat wiens lans aan geen enkele landheer toebehoorde. De 'freelancer', in zowel de letterlijke als in de figuurlijke en meer hedendaagse betekenis, is dus neutraal, flexibel en 'dient' eender wie hem werk kan verschaffen.

⁶ We onderscheiden vier verschillende prestaties: artistieke prestaties, artistieke prestaties onder de Kleine Vergoedingsregeling (cfr. infra), niet-artistieke prestaties en socio-culturele prestaties.

⁷ We onderscheiden vier verschillende functies: de artistieke functie, de aanverwante functie, de technisch-artistieke functie en de niet-artistieke functie.

⁸ Een gemiddeld *bruto jaarloon* van € 10.000 impliceert een gemiddeld *bruto maandloon* van € 830 (10.000/12), hetgeen onder de grens van het gewaarborgd maandelijks minimuminkomen ligt. Opgelet: in essentie bestaat er in België geen door de wet vastgelegd (algemeen) minimumloon. De bedrijfssectoren hebben zelf hun eigen minimumloon. Nochtans legt cao 43 het gewaarborgde maandinkomen vast voor de voltijdse werknemers die ten minste 21 jaar oud zijn. Vanaf 01/01/2014, bedraagt dat minimum maandloon: € 1.472 op 20 jaar, € 1.442 op 19 jaar en € 1.412 op 18 jaar. De in cao 43 vastgelegde bedragen zijn brutobedragen. Er bestaan wettelijke minimumlonen waaronder het verboden is te werken. Deze worden bepaald door de activiteitssector van je opdrachtgever (behalve voor muzikanten). Als er voor een bepaalde opdrachtgever geen Paritair Comité bestaat, kan men terugvallen op de minimumlonen die SMart vastlegde.

⁹ Zie Dujardin, A. & Rajabaly, H., *Tijdelijke werkkrachten in de kunstsector. Socio-economisch profiel van de leden van SMartBe, hun prestaties en hun opdrachtgevers*. SMart, Brussel, 2010.

af met de bespreking van enkele interessante parameters: de *typen contracten*¹⁰ en de parameter van de *bedrijfsvoorheffing*. Maar wat echter nu reeds vaststaat is dat de onderzochte populatie en parameters niet los gezien kunnen worden van de hedendaagse precare en door projectwerk gedomineerde economie van de Belgische creatieve sector.

Dataverzameling

SMart treedt op als contractbeheerder voor kunstenaars en creatieven uit diverse artistieke functies en disciplines¹¹. Sinds 2002 worden per beheerd contract een aantal parameters geregistreerd in onze database; deze parameters kunnen in een later stadium als variabelen voor verdere analyse gebruikt worden. De organisatie telt sinds haar ontstaan in 1998 reeds meer dan 50.000 leden, waarvan er sinds 2002 ca. 38.000 minimaal 1 contract lieten beheren. De leden die in de dataset terecht kwamen voldeden aan de volgende voorwaarden: 1. Zij schreven zich voor 2005 bij ons in. 2. Zij lieten tussen 2005 en 2012 één of meerdere contracten door ons beheren. 3. Zij lieten in minstens de helft van de bestudeerde kalenderjaren één of meerdere contracten beheren. Voor elk van deze leden beschikken we over de volgende gegevens/variabelen: de aan- of afwezigheid van één of meerdere prestaties per kalenderjaar, het aantal prestaties per kalenderjaar, het aantal gewerkte dagen alsook de verdiende bruto bedragen per kalenderjaar, het aantal cliënten, het percentage prestaties van het artistieke, het non-artistieke en/of het socio-culturele type, de disciplines, functies en beroepen van de leden en, ten slotte, een aantal socio-demografische variabelen waaronder woonplaats, geslacht, leeftijd bij het begin en bij het einde van de onderzochte periode, taal en burgerlijke staat.

¹⁰ Indien we spreken over de typen contracten dan hebben we het over artistieke, non-artistieke of KVR-contracten (zie deel 2.4). Let wel: in België hangt de maximumduur van het interimcontract af van de reden van de tewerkstelling. Gaat het over de vervanging van een vaste werknemer of een tijdelijke toename van werk, dan is de maximumduur zes maanden, eventueel verlengbaar met zes maanden (tenzij anders overeengekomen met de vakbondsafvaardiging). Gaat het over uitzonderlijk werk, dan bedraagt de maximumduur drie maanden. De maximumduur voor SMart-contracten bedraagt 1 maand, met dien verstande dat er na 1 maand een nieuw contract van maximaal 1 maand aangegaan kan worden. Zie <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=3474>.

¹¹ Sinds 1 januari 2012 zijn de criteria om lid te worden verscherpt. Om lid te worden moet men een activiteit uitoefenen die valt onder wat 'de creatieve beroepen' wordt genoemd. Hieronder wordt verstaan: artistieke beroepen (muzikant, beeldend kunstenaar,...), technisch-artistieke beroepen (decorbouw, licht en geluid,...), aanverwante beroepen binnen de artistieke sector (promotie, distributie,...), en alle andere beroepen die historisch gezien via SMart werken en die met gelijkaardige werkomstandigheden te maken hebben als creatieven. Bijvoorbeeld: journalistiek, communicatie, vertalingen, sociaal-cultureel vormingswerk, internetberoepen en opleidingen. Ook de volgende groepen kunnen nog via SMart werken: leden die voor 1 januari 2012 al ingeschreven waren en leden die voornamelijk in de creatieve sectoren actief zijn en daarnaast sporadisch andere functies buiten deze sectoren beoefenen.

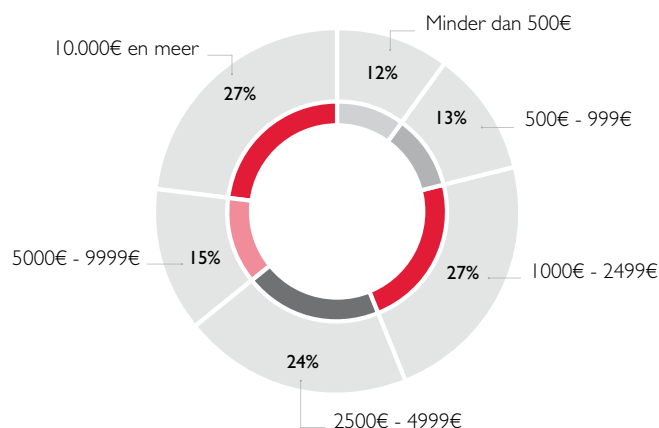
1. Eerste invalshoek: socio-demografische data

Alvorens in deel 2 na te gaan hoe bepaalde kenmerken van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' evolueren doorheen de tijd (2005-2012) richten we nu eerst de aandacht op de huidige sociale, demografische en financiële situatie van de leden. We beginnen met de verhouding van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' ten opzichte van *de overige leden*, waarna we ook de sector, het geslacht, de regio en de leeftijd van de leden beschrijvend-statistisch benaderen.

1.1 NAGENOEG I OP 10 LEDEN BINNEN HET 'HOOGSTE INKOMENSDECIEL'

Allereerst nemen we de verdeling van de leden doorheen de verschillende inkomensschijven onder de loep (inkomsten uit contracten beheerd door SMart). Om verwarring te voorkomen willen we erop wijzen dat we te maken hebben met *brutobedragen*; vanaf deel 3 echter hebben we te maken met *nettobedragen*. De berekende waarden vindt men terug in figuur 1.

FIGUUR 1: VERDELING VAN DE LEDEN VOLGENS HUN GEMIDDELTE BRUTO JAARINKOMEN (BEHEER MIDDELS ONZE TOOLS)

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N=2.394.

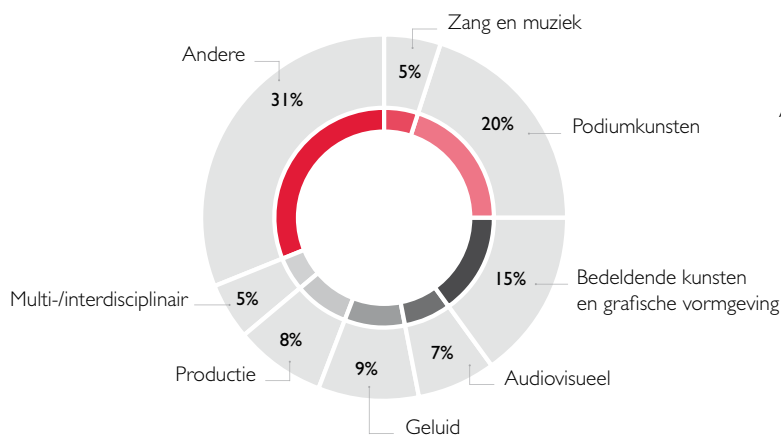
We stellen vast dat de meerderheid van de onderzochte leden *jaarlijks* gemiddeld tussen de € 1.000 en de € 2.499 (28%) genereert. 9% van de leden situeert zich in 'het hoogste inkomensdeciel', terwijl 12% *jaarlijks* minder dan € 500 bruto genereert. De verschillende inkomensschijven herbergen dus zeer grote inkomensverschillen onder de leden.

Het gemiddelde *jaarlijkse* inkomen van alle onderzochte leden bedraagt overigens € 3.813 *bruto*. Dat is voor de leden uiteraard niet voldoende om in hun levensonderhoud te voorzien, waardoor het des te waarschijnlijker wordt dat zij hun via SMart gefactureerde inkomsten aanvullen met andere financiële bronnen, zoals de financiële steun van een partner/familie, sociale zekerheid of een andere (eventueel niet-artistieke) job.

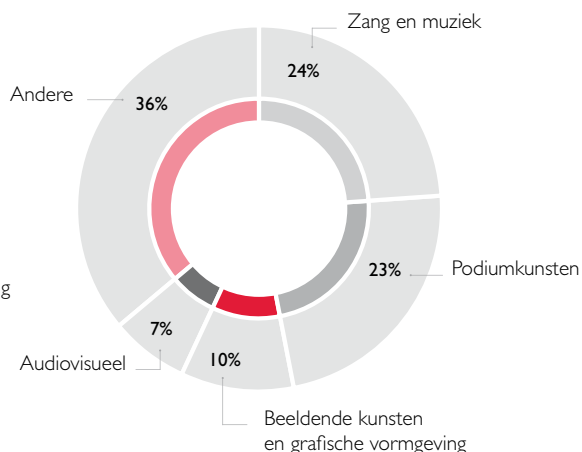
1.2 SLECHTS WEINIG MUZIKANTEN BINNEN 'HET HOOGSTE INKOMENSDECIEL'

In figuur 2 beschouwen we de verdeling van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' en van de overige leden naargelang de sector waarin zij tewerkgesteld zijn¹². De sectoren waarin minder dan 5% van de leden actief zijn werden gegroepeerd onder de noemer 'andere'.

FIGUUR 2.1: VERDELING VAN DE SECTOREN BINNEN HET HOOGSTE²

FIGUUR 2.2: VERDELING VAN DE SECTOREN BINNEN DE OVERIGE SMART-LEDEN

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N(hoogste inkomensdeciel)=207, N(overige leden)=2.187.

Op het eerste zicht stellen we vast dat bepaalde sectoren weinig verschillen vertonen tussen de leden die zich in 'het hoogste inkomensdeciel' bevinden en zij die zich daar niet in bevinden. Zo zijn de percentages van de sectoren 'podiumkunsten', 'beeldende kunsten en grafische vormgeving' en 'audiovisuele kunsten' relatief gelijklopend langs beide zijden van de figuur. Toch doen we een opmerkelijke vaststelling. Wanneer we enkel de leden uit 'het hoogste deciel' in beschouwing nemen, dan blijkt slechts 5% van hen actief te zijn in de muzieksector, terwijl dit percentage bij de overige leden 24% bedraagt. De best vertegenwoordigde sector bij de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' is de sector van de podiumkunsten: 20% van de leden uit 'het hoogste deciel' is er actief. Bij de overige leden is dat zelfs 23%.

Bovendien trekt de aanwezigheid van de sectoren 'productie' (8%) en 'geluid' (9%) onze aandacht. We zien dat enkel de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' voor meer dan 5% actief zijn binnen 'productie' en 'geluid', voor de overige leden is dat niet het geval. Hoewel zulk een uitspraak speculatief mag blijken zou het kunnen dat in die sectoren – of algemener, met technische functies – duurzamere loopbanen of hogere lonen verworven kunnen worden. Dat is zeker een interessant gegeven voor toekomstig onderzoek.

¹² Naast de in de figuur weergegeven sectoren werden nog een aantal andere sectoren gerapporteerd ('architectuur', 'letteren', 'decor en accessoires', enz.) maar dezen bedroegen elk apart een percentage onder de 5% en werden gegroepeerd onder de noemer 'andere'. Opvallend is dat de categorie 'andere' aan weerszijden van de figuur telkens 31% bedraagt.

I.3 'HET HOOGSTE DECIEL': VOORNAMELIJK MANNELIJK EN BRUSSELS

De socio-demografische parameters betreffende het geslacht, de regio en de leeftijd van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' en van de overige leden aan zowel het begin (2005) en het einde (2012) van de onderzochte periode worden weergegeven in tabel I.

TABEL I: SOCIODEMOGRAFISCHE GEGEVENS VAN DE LEDEN BINNEN HET HOOGSTE INKOMENSDECIEL EN DE OVERIGE LEDEN

		Hoogste inkomensdeciel	Overige leden
Geslacht	M	27%	38%
	V	73%	62%
Regio	BRU	58%	59%
	VL	17%	15%
	WA	25%	27%
Gemiddelde leeftijd in	2005	32	33
	2012	42	43

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N(hoogste inkomensdeciel)=207, N(overige leden)=2.187.

Wanneer we de verdeling van de geslachten onder de loep nemen, dan stellen we vast dat zowel de leden uit *het hoogste deciel* als de *overige leden* overwegend mannelijk zijn. Het grootste verschil tussen de geslachten vinden we in *het hoogste inkomensdeciel*. Daar treffen we 27% vrouwelijke leden en maar liefst 73% mannelijke leden aan. Hier moeten we opmerken dat zulk een (wan)verhouding tussen vrouwen en mannen een constante lijkt te zijn binnen de (Belgische) kunstensector. Ook in Dujardin & Rajabaly's *Tijdelijke werkkrachten in de kunstsector* (2010), een onderzoek dat representatief was voor 12.610 actieve leden, bleek de verhouding tussen de geslachten overwegend mannelijk te zijn. De auteurs vonden 58% mannen en 42% vrouwen. Hoewel deze vraag verder onderzoek vereist kunnen we ons terecht afvragen: is het moeilijker voor vrouwelijke kunstenaars en creatieven om een duurzaam en financieel geslaagd traject aan te vatten en vooral vol te houden?

Wanneer we de verdeling van de leden over de drie Belgische regio's bekijken, dan blijken de leden voornamelijk woonachtig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. 58% van de leden uit *het hoogste deciel* is er woonachtig. Voorts stellen we een overwicht vast van de Waalse regio ten opzichte van de Vlaamse regio. De ongelijkmatige verdeling per regio valt deels te verklaren door de geschiedenis van de opening van de regionale kantoren. Het eerste kantoor werd in 1998 te Brussel geopend. Bovendien fungeert Brussel als een belangrijke sociaal-culturele aantrekkingspool voor kunstenaars en creatieven.

Rest ons enkel nog de gemiddelde leeftijd van de onderzochte leden aan het begin (2005) en aan het einde (2012) van de bestudeerde periode. Interessant in deze context is dat zij die in 2005 aan het begin van hun traject bij SMart stonden hoogstwaarschijnlijk al langer actief zijn in de kunstensector. Zij komen alvast niet rechtstreeks van de schoolbanken, aangezien de gemiddelde leeftijd op dat moment 32 (voor de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel') en 33 jaar (*overige leden*) bedraagt. We zien, ten slotte, dat de gemiddelde leeftijd doorheen de 7-jarige periode tussen 2005 en 2012 met 10 jaar toenam (respectievelijk 42 en 43 jaar). Dit kan een indicatie zijn naar de veroudering van ons ledenbestand, aangezien de gemiddelde leeftijd sneller toeneemt dan de tijd.

2. Tweede invalshoek: longitudinale data (2005-2012)

We berekenen nu een aantal kenmerken van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' op longitudinale basis, namelijk voor de periode tussen 2005 en 2012. We herhalen nogmaals dat binnen 'het hoogste inkomensdeciel' tussen 2005 en 2012 gemiddeld € 10.000 bruto per jaar werd gefactureerd middels onze tools, en dat zowel de leden uit 'het hoogste deciel' als de overige leden tussen 2005 en 2012 in minimum de helft van de bestudeerde kalenderjaren minimaal 1 contract door SMart lieten beheren.

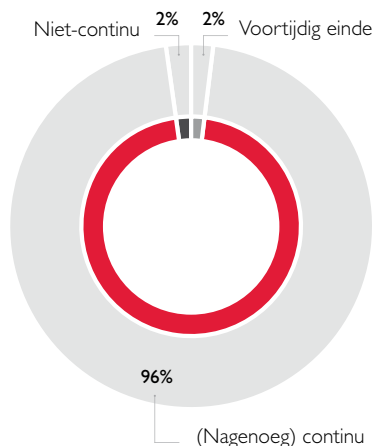
2.1 BIJNA UITSLUITEND CONTINUE LOOPBANEN BINNEN 'HET HOOGSTE INKOMENSDECIEL'

In het artikel *Projectmatig werk anno 2013. Een longitudinale studie naar de loopbanen van creatieve professionals 'onderaan de piramide'* (cfr. supra) werd een eerste stap gezet richting de typologisering van de loopbanen van kunstenaars en creatieven. Wat betreft de continuïteit van de kunstenaarsloopbaan¹³ werden drie types voorgesteld: het 'voortijdige einde', '(nagenoeg) continu' en 'niet-continu'¹⁴. We nemen nu de verdeling van deze typen onder de loep. A priori weten we dat de redenen waarom enerzijds de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' en anderzijds de overige leden hun traject bij SMart zouden stopzetten van verschillende aard zijn. Binnen 'het hoogste inkomensdeciel' is het zeer waarschijnlijk dat zij hun traject beëindigen vanwege het feit dat hun financiële situatie dermate goed is om onder een ander statuut (bijvoorbeeld zelfstandige of zelfstandige in bijberoep) te kunnen gaan werken, een eigen onderneming op te richten, enz. Voor de overige leden is ontevredenheid over de financiële situatie waarschijnlijk de voornaamste beweegreden voor het stopzetten van de loopbaan. Maar wat zeker is, zoals figuur 3 zal aantonen, is dat de loopbanen binnen 'het hoogste inkomensdeciel' stabiel en zekerder evolueren dan die van de overige leden.

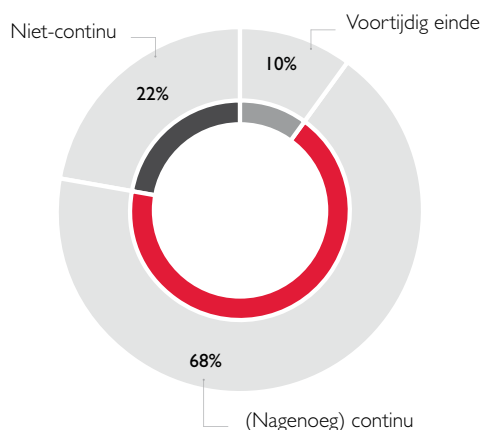
¹³ In dat geval kijken we enkel naar de aan- of afwezigheid van prestaties doorheen de verschillende kalenderjaren. Het aantal gepresteerde contracten, indien aanwezig, wordt niet in beschouwing genomen.

¹⁴ We spreken van de categorie van het 'voortijdige einde' indien een lid in de laatste drie jaren (of meer) van de periode 2005-2012 geen contracten meer door SMart liet beheren. De categorie '(nagenoeg) continu' houdt diegenen in die elk jaar tussen 2005 en 2012 één of meer prestaties uitvoerden en die in maximaal één van de bestudeerde kalenderjaren geen contract(en) meer uitvoerden. Alle andere loopbanen vallen onder de noemer 'niet-continu'.

FIGUUR 3.1: LOOPBAANTYPEN BINNEN HET HOOGSTE INKOMENSDECIEL

FIGUUR 3.2: LOOPBAANTYPEN VAN DE OVERIGE LEDEN

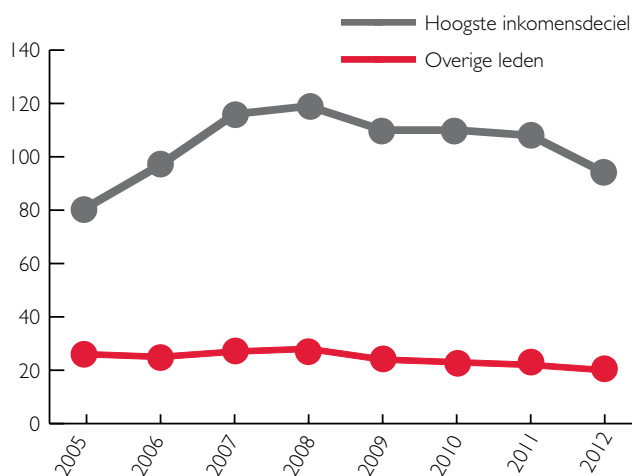

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), $N(\text{hoogste inkomensdeciel})=207$, $N(\text{overige leden})=2.187$.

Een eerste, tevens hoopgevend vaststelling is dat in beide groepen het type van het 'voortijdig einde' steeds het kleinste type vormt. We hebben het dan over diegenen die in de laatste drie jaren (of meer) van de periode 2005-2012 niet meer via SMart factureerden. De leden die zich in 'het hoogste inkomensdeciel' bevinden hebben een kans van 2%, de overige SMart-leden hebben een kans van 10% om hun artistieke traject voortijdig stop te zetten. De meest opvallende vaststelling is het procentuele overwicht van het '(nagenoeg) continue type'. Aan de rechterkant van de figuur bedraagt het aandeel van dit type 68%, aan de linkerkant van de figuur, dus binnen het hoogste deciel, bedraagt dit percentage maar liefst 96%. Het is dus een terechte vaststelling dat men binnen 'het hoogste inkomensdeciel' bijna uitsluitend (nagenoeg) continue artistieke loopbanen aflegt.

2.2 AANTAL ARBEIDSDAGEN: 4 MAAL MEER BINNEN 'HET HOOGSTE INKOMENSDECIEL'

FIGUUR 4: EVOLUTIE VAN HET GEMIDDELDE AANTAL ARBEIDSDAGEN, 2005-2012

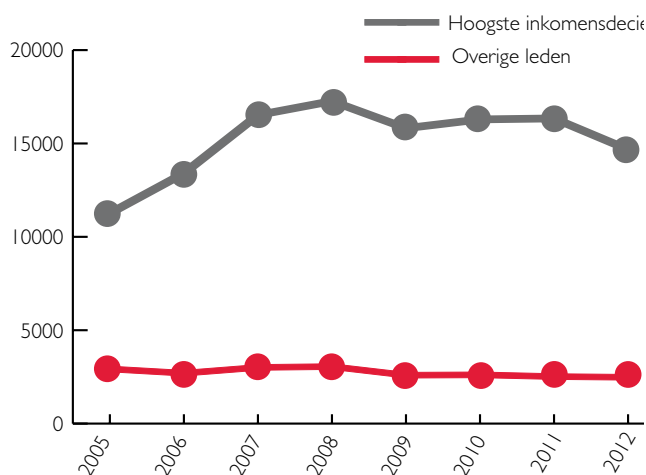
Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), $N(\text{hoogste inkomensdeciel})=207$, $N(\text{overige leden})=2.187$.

Wanneer we een blik werpen op figuur 4 springen twee opmerkelijkheden onmiddellijk in het oog. Ten eerste zien we duidelijk dat de curve van de leden uit 'het hoogste deciel' doorheen de tijd relatief onregelmatig evolueert, terwijl de curve onderaan de figuur nagenoeg constant blijft, zelfs lichtjes daalt. Het aantal arbeidsdagen binnen 'het hoogste deciel' ligt 4 maal hoger dan het aantal bij de overige leden: zo pieken de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' in 2008 met 119 gewerkte dagen (gemiddeld 2 dagen per week) en de overige leden met 28 dagen (gemiddeld een halve dag per week). Ten tweede zien we de evoluties van de beide curves afnemen vanaf het (top)jaar 2008. Momenteel kunnen we hierover nog geen causale uitspraken doen, maar de invloed van de financieel-economische crisis die ingezet werd in 2008 zou hiervoor een plausibele verklaring kunnen zijn. Nemen we immers de evolutie van de brutobedragen onder de loep, dan doen we een gelijkaardige vaststelling.

2.3 BRUTOBEDRAGEN: 5 MAAL HOGER BINNEN 'HET HOOGSTE DECIEL'

Nogmaals wensen we verwarring te voorkomen en duiden we op het feit dat de hier besproken bedragen brutobedragen zijn. Vanaf deel 3 echter komen de nettobedragen in het vizier.

FIGUUR 5: EVOLUTIE VAN HET GEFACTUREERDE BRUTOBEDRAGEN, 2005-2012

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N(hoogste inkomensdeciel)=207, N(overige leden)=2.187.

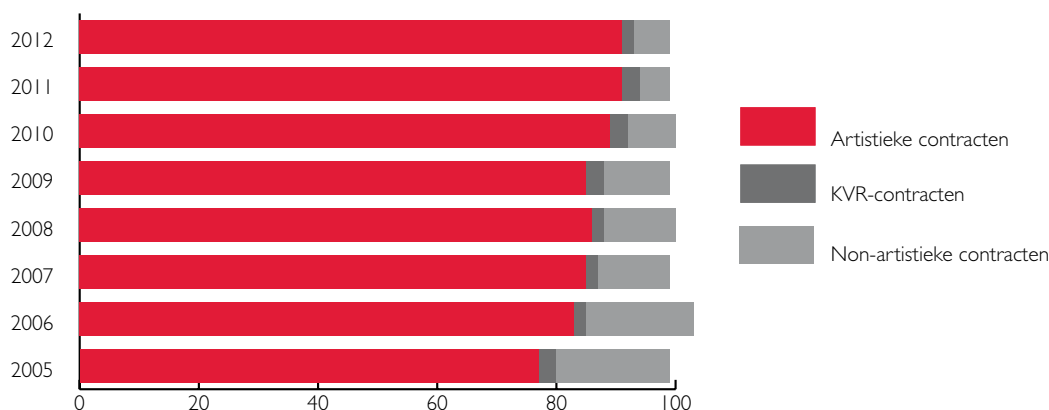
Evenals in de context van de gepresteerde arbeidsdagen blijken de via SMart gefactureerde brutobedragen onderhevig aan enkele constanten. Zo zien we wederom de eerder constante curve van de overige leden contrasteren met de onregelmatige curve van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel', die overigens 5 keer hoger ligt. Opnieuw pieken de leden uit 'het hoogste deciel' en de overige leden in 2008, met respectievelijk € 17.267 en € 3.052. Ten slotte stellen we wederom een duidelijke knik vast na het crisisjaar 2008. Ook na het jaar 2011, niet toevallig het jaar waarin 'de crisis in de werkloosheid voor kunstenaars'¹⁵ z'n intrede deed, zien we voor zowel het aantal gepresteerde dagen als voor de gefactureerde brutobedragen een neerwaartse trend. Hiermee hebben we opnieuw een argument in handen waarmee de vraag naar een studie over de invloed van de crisis(sen) uit 2008 en 2011 des te dringender wordt.

¹⁵ Voor meer informatie hieromtrent verwijzen we naar onze blog: <http://blog.smartbe.be/nl>

2.4 MEER ARTISTIEKE CONTRACTEN IN EEN LATER STADIUM VAN DE LOOPBAAN

Wanneer we de verschillende contracttypen met elkaar vergelijken, dan valt allereerst op dat het type van het artistieke contract de meest gepresteerde contractvorm is. Het percentage artistieke contracten stijgt voor de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' duidelijk tussen 2005 en 2012 van 77% naar 91%. De toename van de artistieke contracten wordt gecompenseerd door de afname van de non-artistieke contracten van 19% (2005) naar 6% (2012); het aantal KVR-contracten schommelt voor de leden uit 'het hoogste deciel' rond de 2%/3%, zoals hieronder zichtbaar is in figuur 6.1.

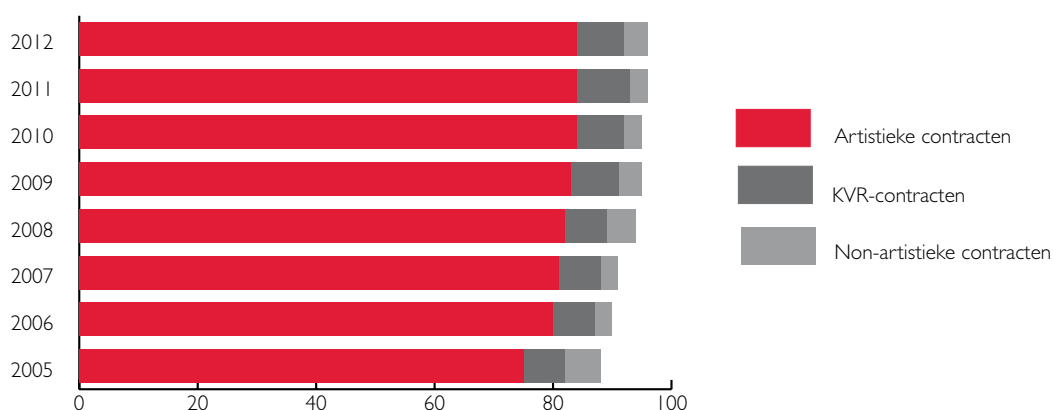
FIGUUR 6.1: EVOLUTIE VAN VAN DE CONTRACTTYPEN BINNEN HET HOOGSTE INKOMENSDECIBEL, 2005-2012

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N=207.

Op basis hiervan kunnen we veronderstellen dat kunstenaars en creatieven aan het begin van hun parcours de kern van hun artistieke activiteit financieel moeten aanvullen met para-artistieke en/of non-artistieke activiteiten; wanneer zij echter (althans binnen 'het hoogste inkomensdeciel') meer en meer gesetteld geraken in hun activiteit kan het volume van de noodzakelijke non-artistieke contracten afgebouwd worden. Figuur 6.2 brengt de hoger besproken parameters in rekening voor de overige leden.

FIGUUR 6.2: EVOLUTIE VAN VAN DE CONTRACTTYPEN VAN DE OVERIGE LEDEN, 2005-2012

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N=2.187.

Wat betreft de contracten van het non-artistieke type zien we dat deze iets meer gepresteerd worden door de overige leden ten opzichte van de leden uit 'het hoogste deciel'. Bovendien doen

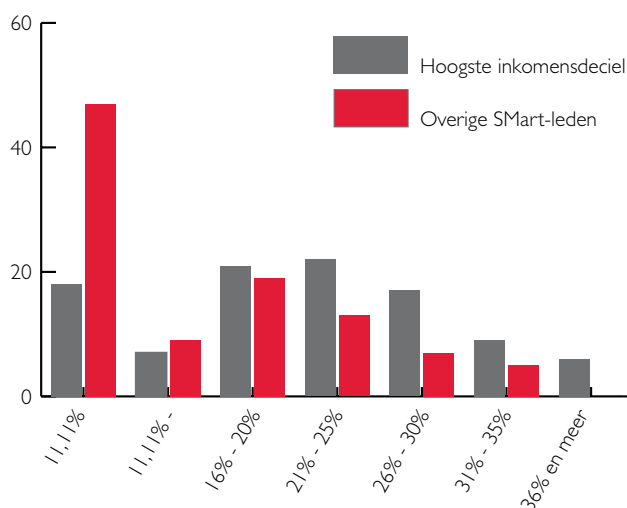
we bij *de overige leden* een gelijkaardige vaststelling wat betreft de verhouding tussen artistieke en non-artistieke contracten, hoewel de percentages minder uitgesproken zijn. Ook daar zien we een stijging van het percentage artistieke contracten tussen 2005 en 2012 van 75% naar 84% en een (gematigde) afname van het aantal non-artistieke contracten van 6% naar 4%. Zoals dat ook het geval is binnen '*het hoogste inkomensdeciel*' blijft het percentage KVR-contracten constant doorheen de tijd; wél ligt dat percentage 4 maal hoger dan binnen '*het hoogste deciel*'. Het percentage KVR-contracten schommelt constant rond de 7%/8%. We kunnen veronderstellen dat de maximumbedragen¹⁶ van de KVR-regeling daarin een rol spelen, hoewel het natuurlijk mogelijk is dat ook de leden binnen '*het hoogste inkomensdeciel*' nog met KVR-contracten werken, in elk stadium van hun artistieke traject.

¹⁶ De aan de index van 2013 aangepaste maximumbedragen zijn: maximaal 30 dagen per jaar en 7 opeenvolgende dagen voor eenzelfde werkgever, waarvan maximaal € 120,90 per dag en € 2.418,07 per jaar.

3. Outro: gefactureerde inkomsten via SMart en daarbuiten

Ter afronding van deze studie willen we nog terugkomen op een vraag die we eerder al geformuleerd hadden: *welke leden kunnen in hun levensonderhoud voorzien middels onze tools?* Aan de hand van het tarief van de bedrijfsvoorheffing, een voorschot op de inkomensbelastingen die worden geheven op het geheel van de beroepsinkomsten van één jaar, kunnen we het totaal van de gegenereerde bedragen schatten. Zoals we hoger reeds specificieerden kunnen we geen integraal beeld vormen van het inkomensplaatje van de leden. Maar de parameter van de bedrijfsvoorheffing kan wel dienen als een eerste indicatie. Let wel: waar we tot nu toe over *brutobedragen* spraken hebben we vanaf nu te maken met *nettobedragen*. Het minimale percentage bedraagt 11,11%, hetgeen een gemiddeld belastbaar inkomen van € 880 *netto per maand* impliceert. Een percentage van 36% of meer daarentegen komt overeen met een belastbaar *maandelijks netto*-inkomen van € 2.250 of meer.

FIGUUR 7: VERDELING VAN HET TARIEF VAN DE MEEST RECENTE BEDRIJFSVOORHEFFING

Bron: gegevensbank van SMart (2005-2012), N(hoogste inkomensdeciel)=207, N(overige leden)=2.187.

Figuur 7¹⁷ brengt ons in de mogelijkheid de bedrijfsvoorheffing van de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' te contrasteren met de voorheffing van de overige leden. We stellen vast dat het percentage leden uit 'het hoogste deciel' dat onderworpen is aan het minimumtarief van 11,11% 2,5 keer lager ligt dan het percentage overige leden. Wel moet dit cijfer genuanceerd worden omdat de kans reëel is dat bepaalde leden het minimumtarief aanvinkten omdat zij hun financiële situatie

¹⁷ De percentages van de bedrijfsvoorheffing corresponderen met de volgende bedragen: 11,11%: € 880 en minder; 11,11% tot 15%: € 880 tot € 1.000; 16% tot 20%: € 1.000 tot € 1.200; 21% tot 25%: € 1.200 tot € 1.350; 26% tot 30%: € 1.350 tot € 1.700; 31% tot 35%: € 1.700 tot € 2.250; 36%: € 2.250 of meer.

slecht kennen. Maar hetgeen ons het meest interesseert is de groep die onderworpen is aan een bedrijfsvoorheffing van 36% of meer - zij hebben immers een *maandelijks* belastbaar inkomen van ca. € 2.250 *netto* of meer. De leden uit '*het hoogste inkomensdeciel*' hebben daarin een percentage 6%, de *overige leden* slechts 1%. Het lijkt ons dus plausibel dat de meerderheid van de leden hun gefactureerde prestaties dient aan te vullen met andere financiële bronnen. Spitsen we de analyse *enkel en alleen toe op de via SMart gefactureerde inkomsten*, dan kunnen we met zekerheid stellen dat de grote meerderheid andere bijverdiensten moet genereren. Men moet wel in rekening brengen dat sommige personen opteren voor het zelfstandigenstatuut of werken via hun eigen structuur (vzw, bvba, enz.). Dit verklaart ongetwijfeld het lage aantal leden met een hoog inkomen.

Conclusies: 'het hoogste inkomensdeciel', een relatief begrip

Ter afronding van deze studie zetten we de belangrijkste resultaten nog op een rij. Laten we beginnen met de hoopgevende vaststelling dat toch nog ca. 1 op de 10 leden tot 'het hoogste inkomensdeciel' behoort. Dat is uiteraard geen slecht resultaat, maar wanneer we de andere, hoger geanalyseerde parameters in beschouwing nemen, dan komt een ander beeld op de voorgrond. Bovendien moet men er rekening mee houden dat de grens van de € 10.000 berekend wordt op *jaarbasis* en niet op *maandelijks basis*. 9% van de leden genereert *jaarlijks* gemiddeld € 10.000 bruto of meer via SMart. De leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' zijn verantwoordelijk voor 34% van het tussen 2005 en 2012 verdiende totaalbedrag.

- Daarentegen blijkt dat de grootste inkomensschijf (28%) gelegen is tussen een *jaarlijks* gemiddeld bedrag van € 1.000 tot € 2.499 bruto. 12% van de leden genereert daarentegen *jaarlijks* gemiddeld slechts € 500 of minder. We kunnen dus zonder twijfel stellen dat weinig leden in hun levensonderhoud kunnen voorzien met enkel en alleen inkomsten die verworven werden met het gebruik van onze tools.
- Uit de socio-demografische parameters blijkt dat de onderzochte leden voornamelijk mannelijk en woonachtig te Brussel zijn. Binnen 'het hoogste deciel' treffen we maar liefst 73% mannen aan en slechts 27% vrouwen. Nochtans blijkt zulk een ongelijke verhouding tussen mannen en vrouwen een constante in de creatieve sector¹⁸.
- De sectoren 'podiumkunsten', 'beeldende kunsten' en 'audiovisuele kunsten' blijken op nagenoeg evenredige wijze vertegenwoordigd te zijn door zowel de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' als door *de overige leden*. Maar wat betreft de muzieksector stellen we een zeer opmerkelijk verschil vast: binnen 'het hoogste deciel' is slechts 5% actief in de muzieksector, terwijl dat percentage voor *de overige leden* oploopt naar 24%.
- Ook wat betreft de continuïteit van de creatieve loopbaan blijken grote verschillen te bestaan tussen de leden uit 'het hoogste deciel' en *de overige leden*. Binnen 'het hoogste inkomensdeciel' treffen we bijna uitsluitend (nagenoeg) continue loopbanen aan (zie voetnoot 14 voor de verschillende typen artistieke loopbanen).
- Voor zowel de evoluties van de gepresteerde arbeidsdagen als voor de evoluties van de gegeneerde *brutobedragen* stellen we vast dat de curves van 'het hoogste deciel' tussen 2005 en 2012 nogal onregelmatig zijn. Zowel het aantal gepresteerde arbeidsdagen als de *brutobedragen* van de leden uit 'het hoogste deciel' bereiken een piek in 2008, met respectievelijk 119 arbeidsdagen en € 17.267. De curves van *de overige leden* evolueren op eerder constante wijze.
- Na het jaar 2008, het jaar waarin de financieel-economische crisis haar intrede deed, stellen we steeds een forse daling vast van het aantal gepresteerde arbeidsdagen en van de via SMart gefactureerde bedragen. Causale uitspraken hierover kunnen we op dit moment nog niet doen,

¹⁸ Deze conclusie werd ook gevonden in onder andere de volgende onderzoeken: Dujardin, A. & Rajabaly, H. (2010). *Tijdelijke werkrachten in de kunstsector. Sociaaleconomisch profiel van de leden van SMartBe, hun prestaties en hun opdrachtgevers*, Brussel, SMart. / Volont, L. & Dujardin, A. (2013). *Projectmatig werk anno 2013: een longitudinale studie naar de loopbanen van creatieve professionals 'onderaan de piramide'*.

maar we beschikken wel over een duidelijke indicatie dat de economische crisis tevens huishoudt in de Belgische creatieve sector.

- Bij zowel de leden 'uit het hoogste inkomensdeciel' als bij de overige leden worden de contracten van het artistieke type het meest gepresteerd. Het percentage KVR-contracten blijft voor zowel 'het hoogste inkomensdeciel' als voor de overige leden constant tussen 2005 en 2012. Wel zien we zeer duidelijk dat het percentage non-artistieke contracten binnen 'het hoogste inkomensdeciel' tussen 2005 en 2012 afneemt van 19% naar 6%. Een speculatieve doch interessante conclusie is dus dat de leden uit 'het hoogste inkomensdeciel' aan het begin van hun loopbaan noodgedwongen non-artistieke contracten dienen te presteren maar vervolgens, wanneer hun financiële situatie verbeterd is, de vrijheid hebben om meer artistieke prestaties aan te gaan.
- Binnen 'het hoogste inkomensdeciel' is 6% onderworpen aan een bedrijfsvoorheffing van 36% of meer, hetgeen een maandelijks netto-inkomen van € 2.250 of meer impliceert. Deze inkomsten zijn afkomstig uit zowel de via SMart gefactureerde contracten als uit andere financiële bronnen (zoals bijvoorbeeld een non-artistieke job, sociale zekerheid, de financiële steun van een partner, enz.). Van de overige leden is slechts 1% aan zulk een hoge bedrijfsvoorheffing onderworpen. Dit betekent nogmaals dat slechts een gering aantal leden een maandelijks inkomen genereert (uitsluitend via SMart) dat volstaat om in het eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. Met dit in het achterhoofd kunnen we stellen dat de notie 'het hoogste inkomensdeciel' een relatief begrip blijft.

.....
Al onze publicaties zijn ook te vinden op www.smartbe.be.

Auteurs Louis Volont, Anne Dujardin & Héléna Rajabaly

Publicatiedatum November 2013

Contactpersoon Louis Volont | voh@smartbe.be | +32 2 543 77 27

Het studiebureau Op een kritische en proactieve manier verdiept en verfijnt het studiebureau de kennis binnen het domein van de creatieve beroepen door het uitvoeren van statistische analyses, thematische en sectorale studies en publicaties en het opzetten van samenwerkingen met universitaire en externe deskundigen. Het beheert een uniek multidisciplinair documentatiecentrum.

Deze tekst valt onder de *Creative Commons-licentie*

